

Rīgā, 2010.gada 15.aprīlī

VDI ieguldījums un kapacitāte neregistrētās nodarbinātības samazināšanai

VDI direktors Arnis Luhse

VDI funkcijas un uzdevumi

VDI likums (pieņemts 19.06.2008., stājās spēkā ar 10.07.2008.):

Funkcija: valsts uzraudzības un kontroles īstenošana darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomā

Uzdevumi (kopā 11):

uzrauga un kontrolē darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvo aktu prasību īstenošanu (šī uzdevuma ietvaros – jautājumus, kas skar neregistrēto nodarbinātību (nodarbināšana bez darba līguma))

kontrolē, kā darba devēji un darbinieki savstarpēji pilda darba līgumos un darba koplīgumos noteiktos pienākumus

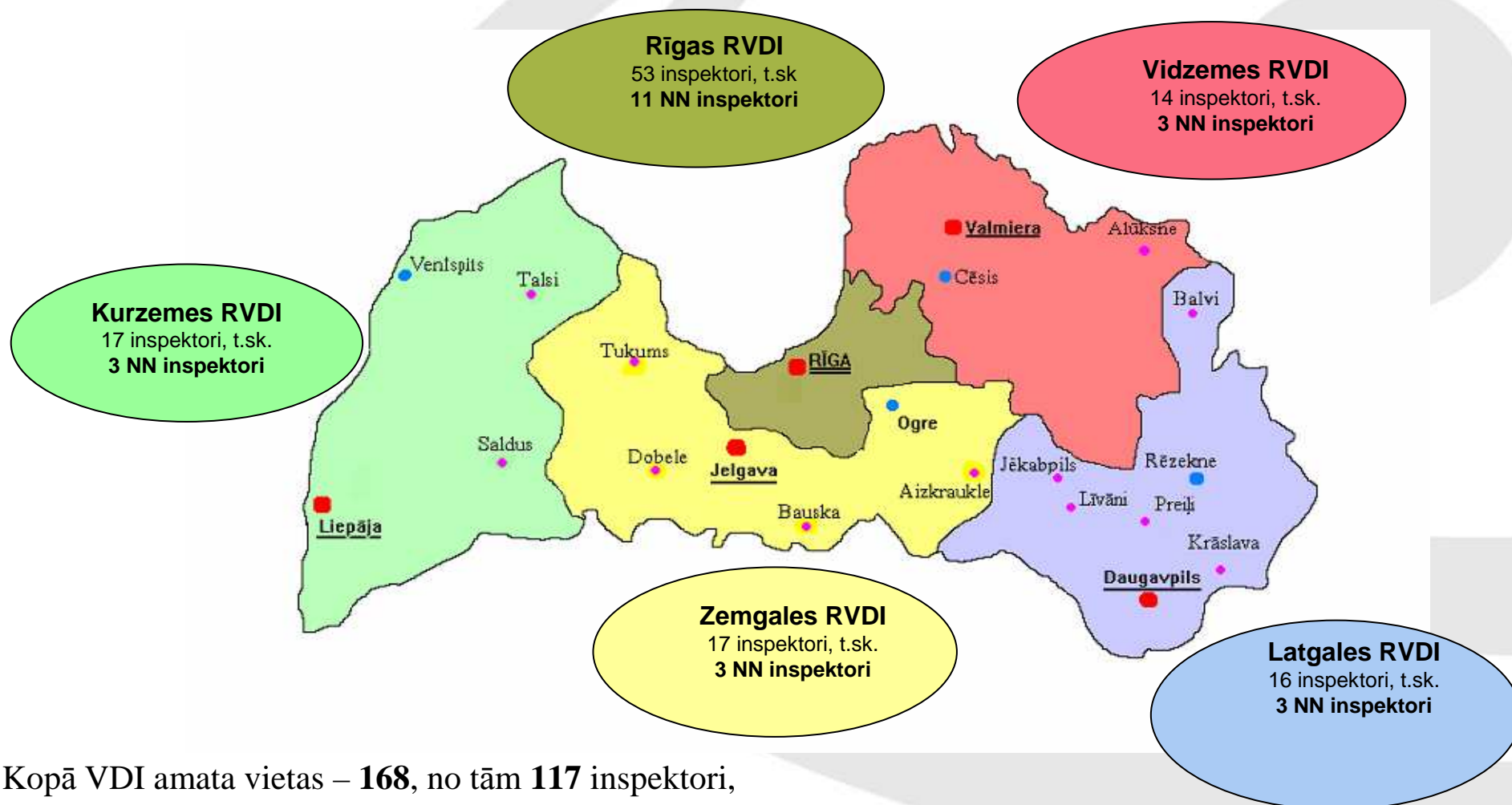
veicina sociālo dialogu

analizē darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jautājumus, lai sniegtu priekšlikumus par normatīvo aktu pilnveidošanu

n.a. noteiktajā kārtībā veic nelaiemes gadījumu darbā izmeklēšanu un vienotu reģistrāciju, kā arī piedalās arodsaslimšanas gadījumu izmeklēšanā

sniedz darba devējiem un darbiniekiem bezmaksas konsultācijas par darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības normatīvo aktu prasībām u.c.

VDI struktūra 2010. gadā

Kopā VDI amata vietas – **168**, no tām **117** inspektori,
t.sk. **23** inspektori, kas tieši nodarbojās ar neregistrētās nodarbinātības apkarošanu

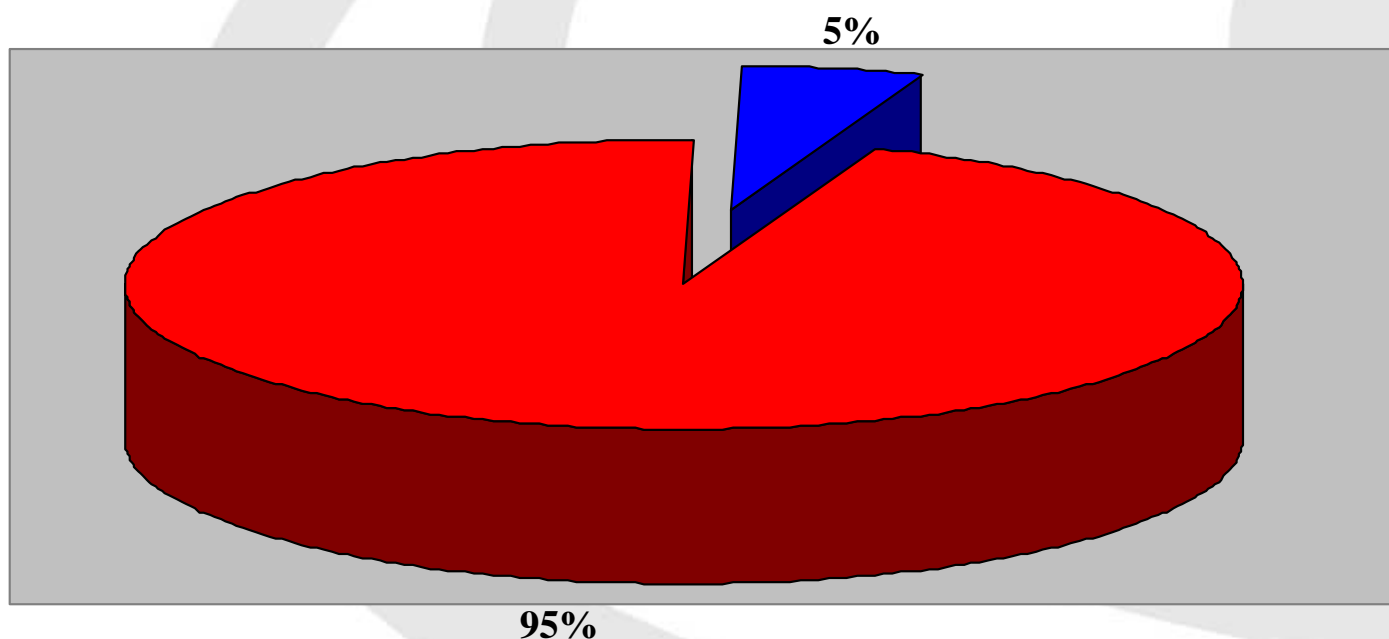
VDI 2009. gada kvantitatīvie rādītāji

Rādītājs	Izpilde	
	skaits	% no kopējā
Kopējais uzņēmumu apsekojumu skaits, t.sk.	12 189	100 %
apsekojumi sakarā ar neregistrētās nodarbinātības samazināšanu	4 996 (plānots - 4500)	41 %
iesniegumu izskatīšana	4057	33 %
darba vietas higiēniskā raksturojuma sastādīšana	1095	9 %
nelaimes gadījumu izmeklēšana	404	3 %
citū iestāžu informācijas pārbaude un informācijas pārbaude par slēptajiem nelaimes gadījumiem	316	2,5 %
pārējie (preventīvais darbs darba aizsardzības jomā)	1321	11,5 %

NB! Papildus minētajiem rādītājiem VDI ir veikuši **25 366** telefonkonsultācijas un **24 527** klātienē konsultācijas. Kopējais izskatīto iesniegumu skaits – **5583**.

Neregistrētās nodarbinātības mērķa apsekojumi ir veikti vien 5,5% uzņēmumos no visiem ekonomiski aktīvajiem.

- ekonomiski aktīvo komersantu skaits (90 000)
- VDI apsekoto komersantu skaits (4996)

VDI paveiktais un kapacitātes celšana neregistrētās nodarbinātības samazināšanai (2005 – 2009)

Politikas plānošanas dokumenti:

- ❑ **Pamatnostādnes** „Par nelegālās nodarbinātības samazināšanas pasākumiem” (apstiprinātas ar MK 2004.gada 29.janvāra rīkojumu Nr.60)
- ❑ **Pasākumu plāns** 2005.-2009.gadam VDI administratīvās spējas paaugstināšanai saistībā ar nelegālās nodarbinātības mazināšanu (apstiprināts ar MK 2004.gada 2.novembra rīkojumu Nr.836).

VDI paveiktais neregistrētās nodarbinātības samazināšanai:

- VDI pārbaudes neregistrētās nodarbinātības samazināšanai 2005. – 2009. (Plānots – **22 000**; Faktiski veiktas – **19 249**)
- Atklātie ēnstrādnieki **8 418** (2005. – 2009.)
- Uzliktie administratīvie sodi par neregistrēto nodarbinātību: **566 425 LVL**
- Papildus ienākumi budžetā no noslēgtajiem darba līgumiem pēc VDI pārbaudes: **1 153 100 LVL**
- Sabiedrības informēšana un tiesiskās kultūras veicināšana (kampanja “Darba līgums strādā” (2006., 2007.gadā), “Darba līgums – drošāka rītdiena” (2009.gadā))

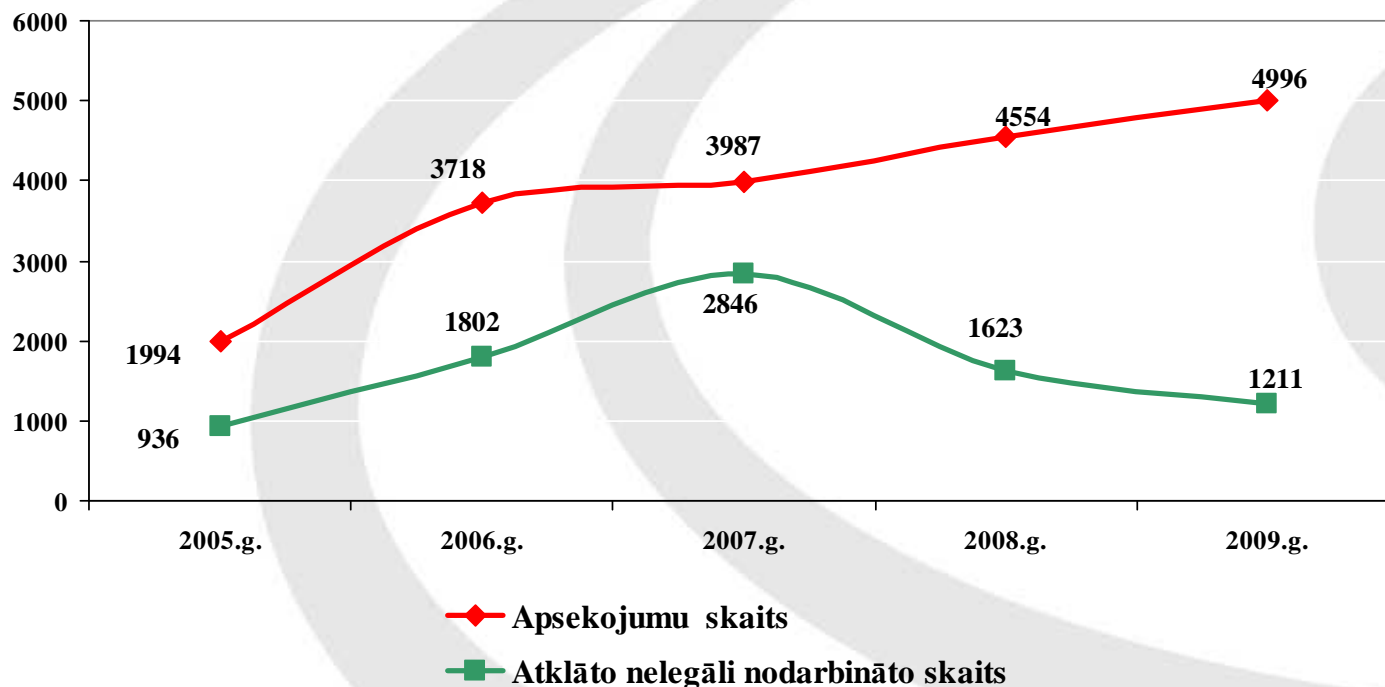
VDI paveiktais un kapacitātes celšana neregistrētās nodarbinātības samazināšanai (2005 – 2009)

VDI kapacitātes paaugstināšana:

- Papildus finansējums laika posmam no 2005. – 2009.gadam – 403,8 tūkst. LVL
- Palielināts VDI inspektoru skaits **par 23 cilvēkiem**
- Paredzēta VDI inspektoru (specializēto uz neregistrētās nodarbinātības mazināšanu) materiālā stimulēšana (apdrošināšana, prēmēšana par rezultātiem (līdz 2008.gada 3.ceturksnim))
- Specializēto VDI inspektoru apmācība un profesionālās kvalifikācijas celšana
- VDI funkcijām atbilstošas darba vides izveide un nepieciešamā tehniskā aprīkojuma (mobilie telefoni) nodrošināšana

VDI rezultāti neregistrētās nodarbinātības samazināšanai 2005. – 2009.gadā

Salīdzinot ar iepriekšējā slaidā norādīto, secināms, ka VDI atklāto neregistrēti nodarbināto skaita samazinājumu ietekmēja vairāki faktori, to skaitā VDI piešķirtā finansējuma apmēra samazināšana un materiālās stimulēšanas atcelšana. Papildus tam - inspektoru bezalgas atvaļinājuma dienu ieviešanas nepieciešamība, papildus atvaļinājuma nepiešķiršana utt. Respektīvi, VDI inspektoriem līdztekus ar budžeta grozījumiem zūd arī lojalitāte veicamajam darbam.

Pasākumu plāns neregistrētās nodarbinātības mazināšanai 2010.-2013.gadam (apstiprināts MK – 06.04.2010.)

1. Pasākumu plāna mērķis

Pasākumu plāns neregistrētās nodarbinātības mazināšanai 2010.-2013.gadam (turpmāk - pasākumu plāns) ir īstermiņa plānošanas dokuments, kura **mērķis ir neregistrētās nodarbinātības mazināšana**

2. Pasākuma plāna uzdevums

Turpināt rīcībpolitiku (noteikta ar pasākumu plānu 2005.-2009.gadam – VDI administratīvās spējas paaugstināšanai saistībā ar nelegālās nodarbinātības samazināšanu) neregistrētās nodarbinātības mazināšanai, paredzot pasākumus 2010.-2013.gadam

3. Ar Pasākumu plānu noteiktie pasākumu

Ietverti 25 pasākumi, par kuru izpildi ir atbildīga VDI un citas institūcijas

NB! Pasākumu plāns 2010. – 2013.gadam neparedz papildus finansējuma piešķiršanu VDI administratīvo spēju saglabāšanai vai paaugstināšanai

Pasākumu plāna (2010 – 2013) rīcības virzieni

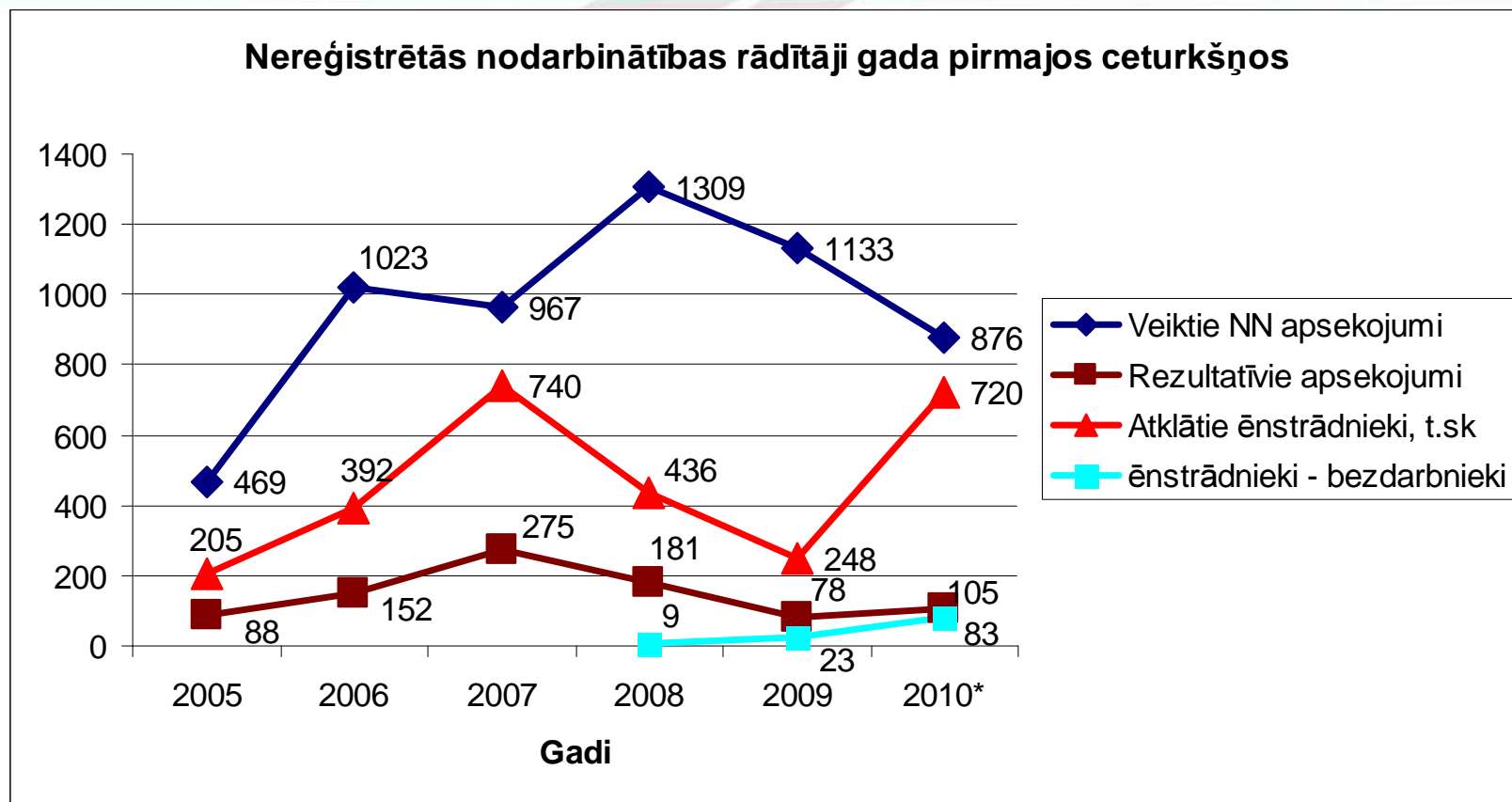

Pasākumi sadalīti **četros rīcības virzienos**:

- neregistrētās nodarbinātības kontroles mehānisma efektīvizēšana;
- negodīgas konkurences mazināšana;
- sodu politikas pārskatīšana attiecībā uz neregistrēto nodarbinātību;
- sabiedrības informēšana un izglītošana par neregistrētās nodarbinātības negatīvajām sekām

NB! Atbilstoši VDI kompetencei pasākumi galvenokārt vērsti uz normatīvās bāzes uzlabošanu, bet ietver arī cita veida aktivitātes. Pasākumu plāna izpilde **nodrošināma piešķirto valsts budžeta līdzekļu ietvaros**

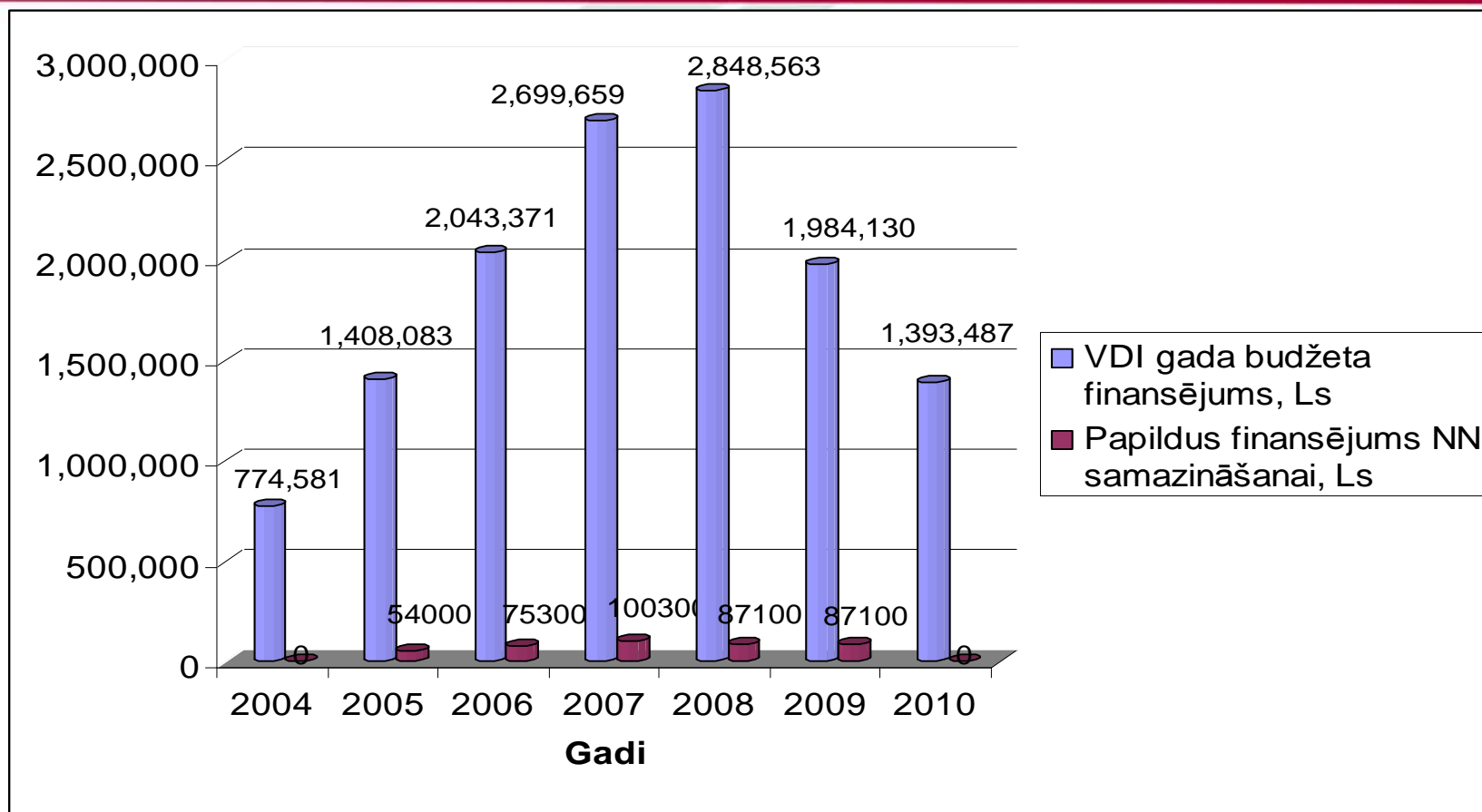
Neregistrētās nodarbinātības tendences

NB! Samazinās noslēgto darba līgumu skaits pēc VDI apsekojuma (2008.gadā – 37%; 2009.gadā – 22%, 2010.gada 1.cet. – 15,6%)

Pieaug to ēnstrādnieku īpatsvars, kas saņem bezdarbnieka pabalstu (2008.Gadā – 2,8%, 2009.gadā – 10%; 2010.gadā – 19,6%)

VDI kopējā budžeta finansējuma izmaiņas pa gadiem

NB! VDI piešķirtais 2010.gadam budžets ir mazāks par 2005.gadā piešķirto budžetu.

Tādējādi secināms, ka šobrīd ir samazinātas VDI iespējas efektīvi realizēt neregistrētās nodarbinātības samazināšanu valstī kopumā.

VDI administratīvās spējas saistībā ar neregistrētās nodarbinātības mazināšanu

- ❖ Pašlaik **VDI ir 117 inspektori, no kuriem tikai 23 inspektori**, kas 100 % sava darba laika paredz neregistrētās nodarbinātības samazināšanai.
- ❖ Ar esošajiem VDI resursiem iespējams gadā apsekot tikai 5,5% no visiem ekonomiski aktīvajiem komersantiem valstī.

❖ VDI inspektoru rīcībā ir pieejamās šādas datu noliktavas:

- Valsts ieņēmumu dienesta Nodokļu informācijas sistēma;
- Pilsonības un migrācijas lietas pārvaldes Personu datu pārlūks;
- Valsts zemes dienesta Kadastra reģistrs;
- Ceļu satiksmes drošības direkcijas Transportlīdzekļu reģistrs
- Lursoft dati (par naudu)

Minēto datu noliktavu izmantojamība palīdz VDI analizēt situāciju neregistrētās nodarbinātības sakarā, bet nepieciešams paplašināt piekļuvi VID rīcībā esošajām datu noliktavām

VDI administratīvās spējas saistībā ar neregistrētās nodarbinātības mazināšanu

Neregistrētās nodarbinātības samazināšanu **veicinošie apstākļi** ir šādi:

Izmaiņas likumdošanā:

Darba likums – darba līguma slēgšana pirms darba attiecību uzsākšanas

Grozījumi 2008.gada 20.novembra MK noteikumos Nr.942, kas paredz ziņot VID par katru darba ņēmēju pirms darba uzsākšanas

Publisko iepirkumu likums (39.pants): “Pasūtītājs **izslēdz kandidātu vai pretendentu no turpmākās dalības iepirkuma procedūrā**, kā arī neizskata pretendenta piedāvājumu, **ja kandidāts vai pretendents** ar spēkā stājušos tiesas spriedumu vai citas kompetentas institūcijas spēkā stājušos lēmumu **atzīts par vainīgu normatīvo aktu būtiskā pārkāpumā**, tajā skaitā vides aizsardzības, konkurences un darba tiesību būtiskā pārkāpumā, **kas saistīts ar personu nodarbināšanu bez rakstveida darba līguma noslēgšanas.**”

VDI administratīvās spējas saistībā ar neregistrētās nodarbinātības mazināšanu

Neregistrētās nodarbinātības samazināšanu **veicinošie apstākļi** ir šādi:

- VDI inspektoru iegūta pieredze neregistrētās nodarbinātības apkarošanā;
- izveidotā starpinstitucionālā (VID, VP, Valsts robežsardze, Būvvalde u.c.) sadarbība kopīgo apsekojumu veikšanā;
- materiāltehniskie līdzekļi (transports, mobilie telefoni, fotokameras, diktafoni, biroji, u.c.);
- veiktie grozījumi normatīvajos tiesību aktos (sakārtota likumdošana);
- noslēgtas vairākas starpresoru vienošanās (VDI) ar publisko tiesību juridiskām personām un sadarbības līgumi ar privāttiesību juridiskām personām (2010.gadā – Latvijas drošības biznesa asociācija; Latvijas profesionālās apsaimniekošanas un uzkopšanas asociācija)
- ES dalībvalstu Darba inspekciju labās prakses apzināšana, pielietošana un izmantošana;
- Latvijas tiesu praksē paustās atziņas (piem. Jelgava autobusa parka lieta)

VDI administratīvās spējas saistībā ar neregistrētās nodarbinātības mazināšanu

Neregistrētās nodarbinātības samazināšanu **kavējošie apstākļi** ir šādi:

- inspektoru materiālās stimulēšanas, to skaitā motivējošo faktoru neesamība;
- augsta personāla resursu mainība (aiziešana no darba) sakarā ar neatbilstoši zemu atalgojumu;
- nepietiekamais materiāltehniskais nodrošinājums:
 - 19 automašīnas (mazlitrāžas Hyundai), kas savu tehnisko raksturojumu dēļ nav izmantojamas mežsaimniecības un lauksaimniecības nozares apsekošanā;
 - auto nav aprīkoti ar GPS auto navigācijas sistēmām, kas atvieglo objektu apsekošanu;
 - portatīvās video kameras, utt.
 - zems atalgojuma līmenis (inspektoram Ls 285 “uz rokas”). Jaunpieņemtajiem inspektoriem sākotnējā bruto alga Ls 220;
- samērā augsts korupcijas risks (par nodarbināšanu bez rakstveida darba līguma juridiskām personām ir paredzēts **minimālais** administratīvais sods Ls 750).

VDI administratīvās spējas saistībā ar neregistrētās nodarbinātības mazināšanu

Neregistrētās nodarbinātības samazināšanu **kavējošie apstākļi** ir šādi:

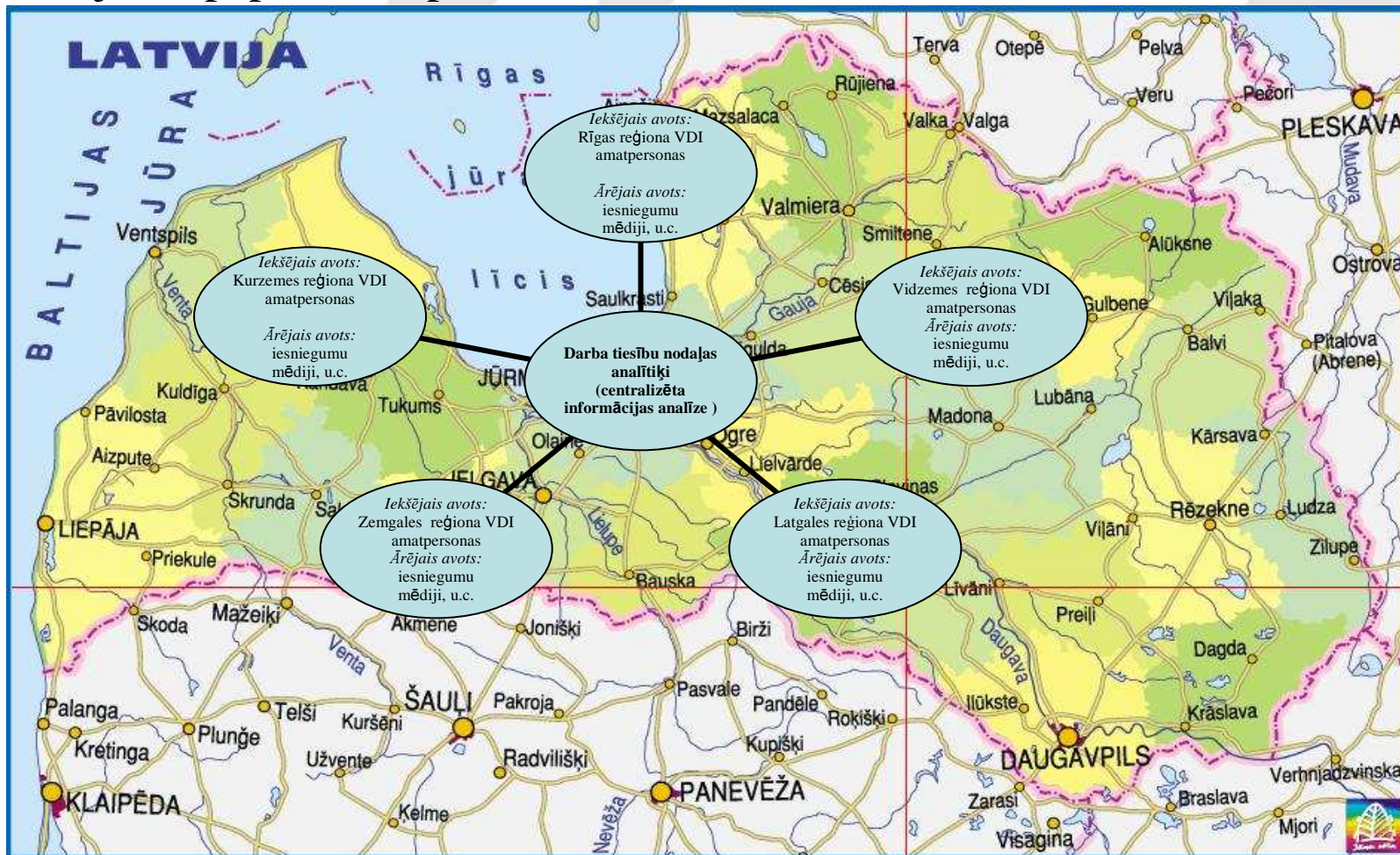
- ierobežotas iespējas celt inspektoru profesionālo kvalifikāciju;
- nepietiekama pieeja datu noliktavām (piem. Maksas piekļuve Lursoft datiem, Zemesgrāmatas, Valsts zemes dienesta – fizisko personu dati, VID datu noliktavas (NIS, CMIS u.c.));
- Neadekvāti zems administratīvais sods par iepriekšēju neziņošanu VID par darbinieku nodarbināšanu (10 Ls)
- Valsts institūciju (IUB) atšķirīgā izpratne par neregistrētās nodarbinātības pārkāpuma būtiskumu un pretendentu izslēgšanu no publisko iepirkumu procedūras

IUB skaidrojuma sakarā bijuši gadījumi, kad iepirkuma pasūtītājs ir noslēdzis līgumu ar uzņēmumu par kuru tika saņemta izziņa no VDI, ka šajā uzņēmumā ir konstatēti būtiski darba tiesību pārkāpumi saistībā ar neregistrēto nodarbinātību!

VDI jaunieviešie risinājumi neregistrētās nodarbinātības samazināšanai

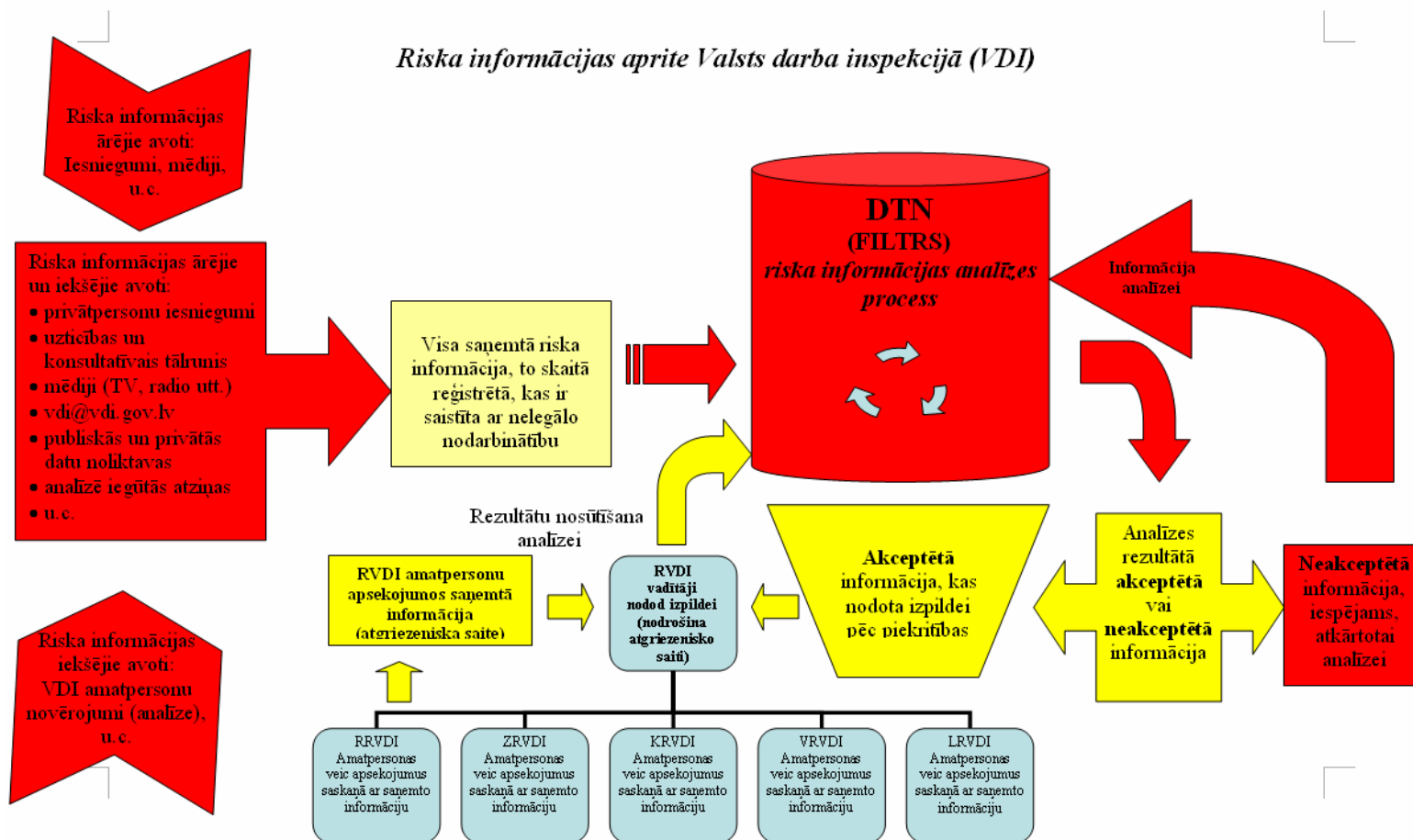
❖ Pārdalot VDI iekšējos resursus, konceptuāli tiek mainīta neregistrētās nodarbinātības apsekojumu veikšanu, veicot NN informācijas analīzi un risku izvērtējumu paplašinātā pārvaldes struktūrvienībā.

VDI administratīvās spējas saistībā ar neregistrētās nodarbinātības mazināšanu

Nelegālās (neregistrētās) nodarbinātības informācijas aprīte shematiskajā veidā

Rīgā, 2010.gada 15.aprīlī

**Paldies par
uzmanību!**

